

Cross-sectorale en interdisciplinaire samenwerking: Service-learning

Universiteit
Antwerpen

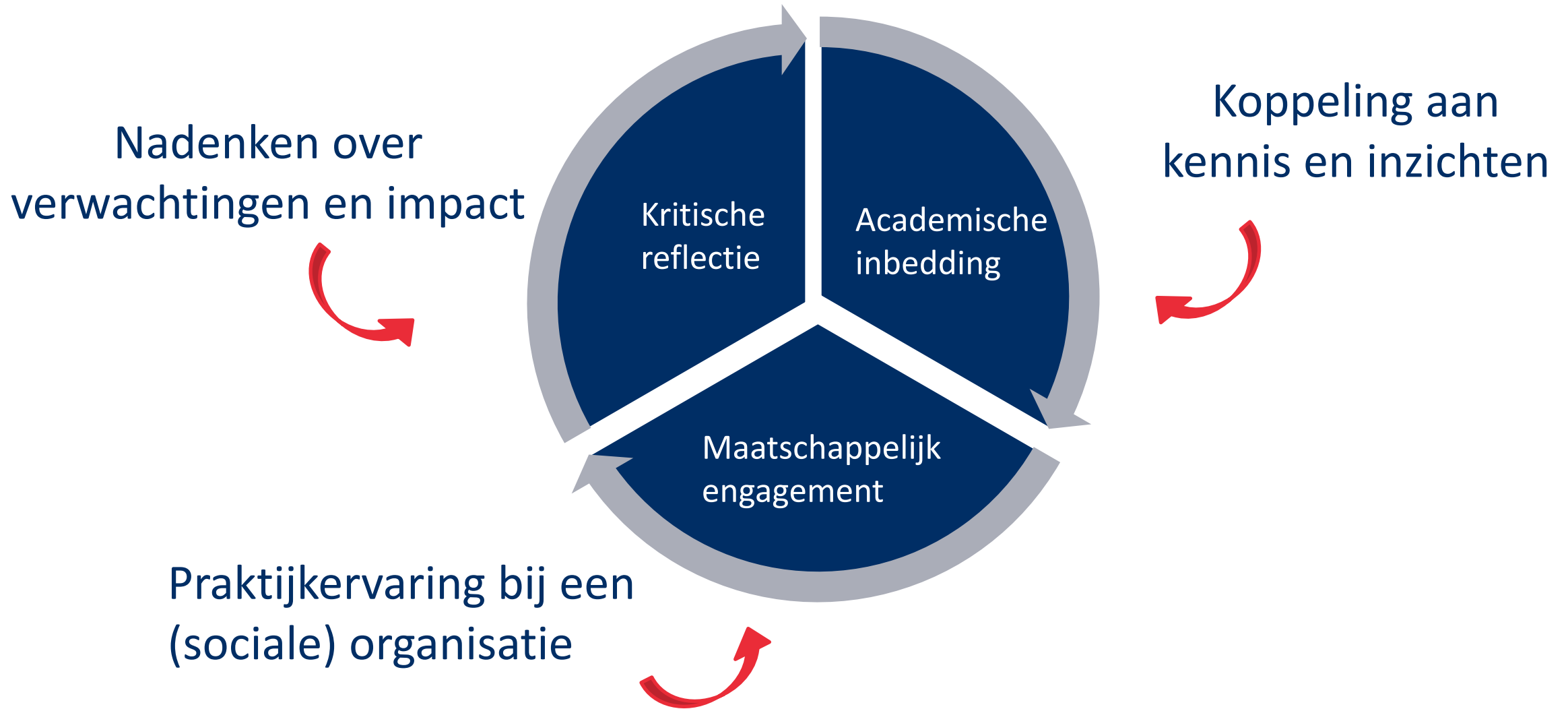
SOHO! Leerdag 2024, 13 december 2024

Eva Van Moer, Universiteit Antwerpen

Wat is (Community) Service-Learning?

Wat is Service-Learning (S-L) of CSL?

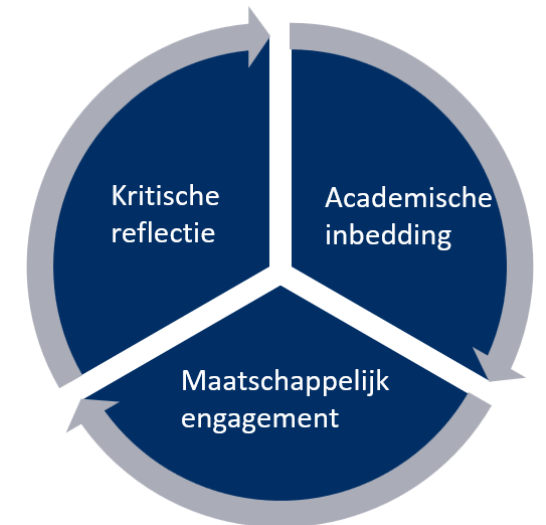

Uitgangspunt

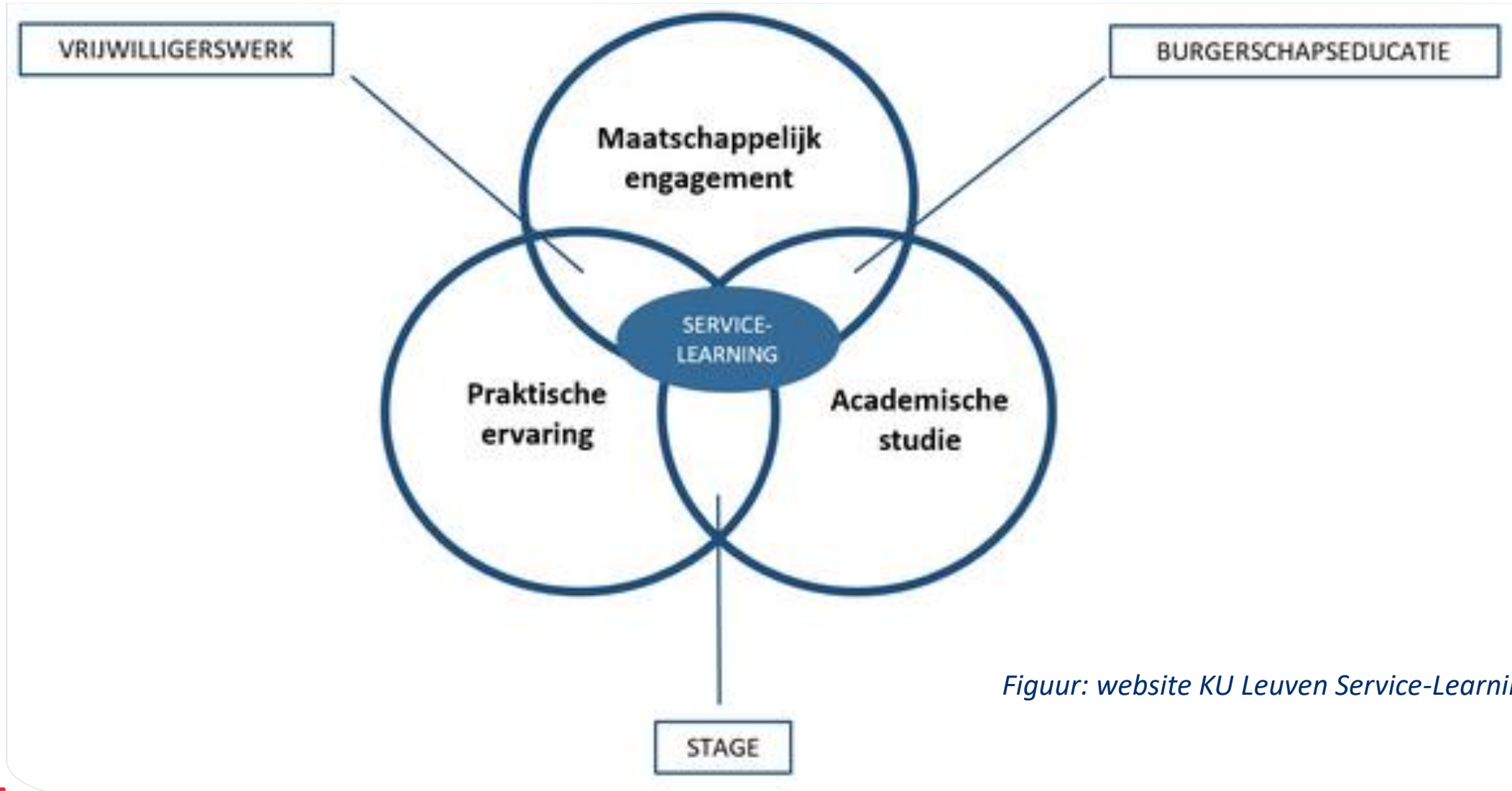

Uitgangspunt Community Service Learning
= maatschappelijk engagement in **co-creatie** met organisatie

- Vertrekpunt: vraag/behoefte van de organisatie (**reële noden**)
- Leren *over, voor en in samenwerking met* de maatschappij
  - Academische competenties
  - Transversale competenties
  - *Civic* competenties
- Centraal: kennisdeling, **wederkerigheid** en gelijkwaardigheid
- Directe CSL: direct contact met de gemeenschap

Wat is CSL *niet*?

Figuur: website KU Leuven Service-Learning

Studenten

- **Werken samen** met de gemeenschap om actuele noden te beantwoorden
- **Leren** van, over en met de maatschappij
- 3 leerdomeinen:

Academisch leren 	Persoonlijk leren 	Sociaal-maatschappelijk leren
<i>Vakinhoudelijk en professioneel</i>		<i>Civic learning</i>
<ul style="list-style-type: none"> • (In)directe transfer • Kritisch denken • Systeemdenken • Probleemoplossend vermogen • Werken in teamverband • Communicatievaardigheden • ...	<ul style="list-style-type: none"> • Kritisch kijken naar eigen referentiekader • Reflecteren over eigen visie • Zelfinzicht i.v.m. normen en waarden • Omgaan met onzekerheid en ambiguïteit • ...	<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht in maatschappelijke structuren en systemen • Gevoeligheid voor (on)rechtvaardigheid en (on)gelijkheid • Maatschappelijk betrokken handelen • Democratische waarden • Appreciatie voor diversiteit • ...

Studenten: voorwaarden voor succesvolle CSL

**Correcte
verwachtingen &
duidelijke leerdoelen**

**Verlaten van
(universitaire) campus**

Ingebed in curriculum
ECTS-credits

Ruimte en ondersteuning
*Om te groeien in...
(reflectie, praktijkervaring,
academische competenties...)*

**Samenwerking met
anderen**
*Met maatschappelijke partners
Met studenten (uit andere
opleidingen)*

Uit de comfortzone

**Delen en tonen van
leerervaringen**
Impact vergroten

Maatschappelijke partners (gemeenschap)

Soort partners:

- Werken met **kwetsbare doelgroepen**
- Vinden niet altijd weg naar de universiteit of hogeschool
- Geen tijd, weinig financiële middelen, weinig toegang tot onderzoek

Meerwaarde:

- Frisse kijk: inbrengen van nieuwe perspectieven
- Appreciatie van actieve betrokkenheid van studenten
- Aandacht voor doelgroep

Maatschappelijke partners: voorwaarden voor succesvolle CSL

**Co-creatie in
gelijkwaardig
partnerschap**

Openheid

Herkenbaarheid van de nood

Juiste contactpersoon

**Ruimte en tijd om te
ondersteunen**

**Correcte
verwachtingen**

Belang van voortraject

**Delen en tonen van
resultaten**

Impact vergroten

Onderwijsinstelling

- Innovatief werken (onderwijs)
- Verbreden van onderzoek
- Dienstverlening

“Opleiden van kritische, geëngageerde wereldburgers die kunnen functioneren en bijdragen aan de uitdagingen van een complexe samenleving”

Onderwijsinstelling: voorwaarden voor succesvolle CSL

Ingebed in curriculum

**Ruimte en ondersteuning
voor (opleiding)
personeel**

Erkenning geven
*Aan studenten, maatschappelijke
partners en docenten*

**Samenwerking met
anderen**

Ondersteuning van netwerken
rond service-learning

**Delen en tonen van
leerervaringen**

Impact vergroten

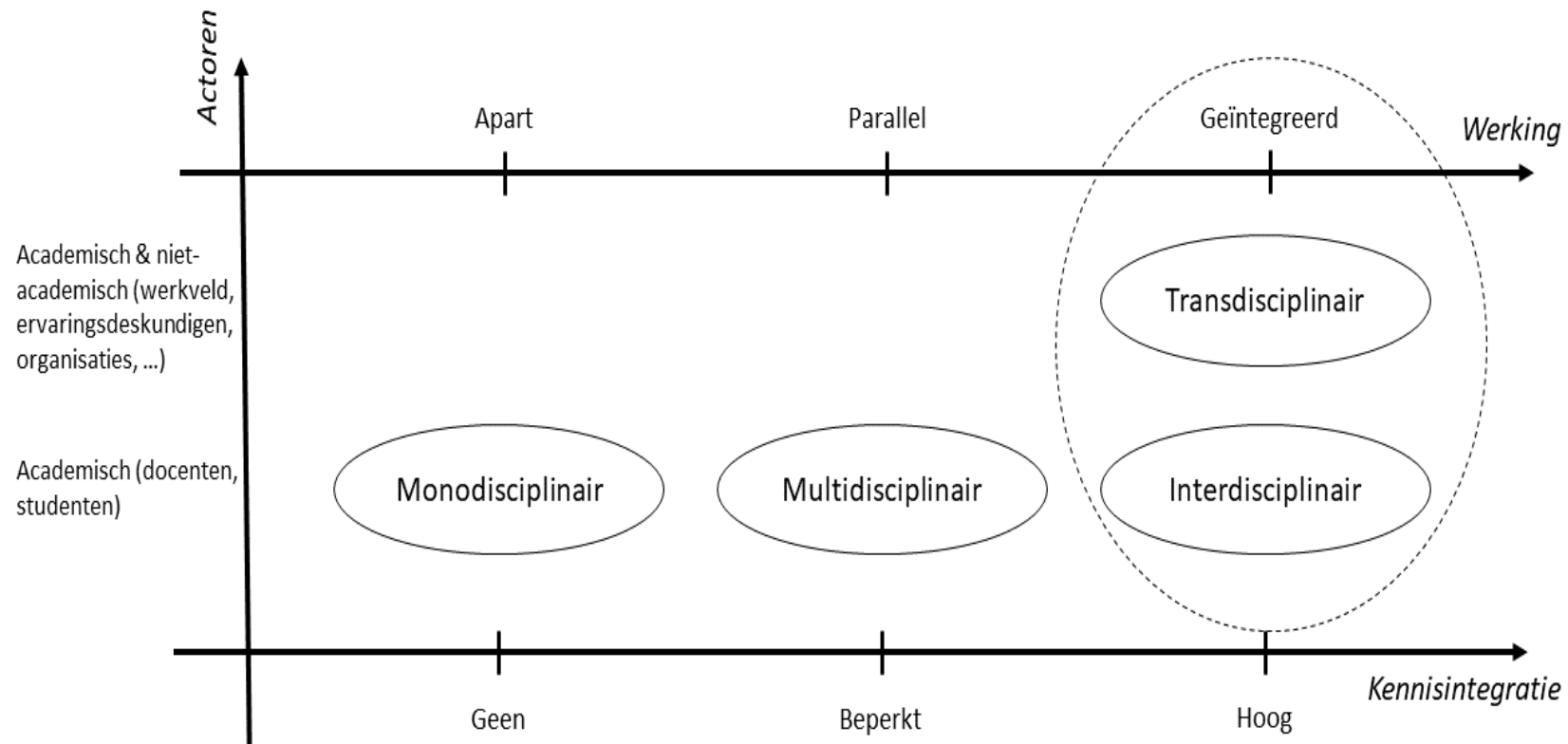

Kernbegrippen

Interdisciplinariteit

■ Wat is interdisciplinariteit?

Interdisciplinariteit

▪ Hoe interdisciplinair gegroeid?

	Multi-, inter- of trans- disciplinair	Academische component	Maatschap- pelijk engagement	Reflectie
Eerste jaar	(eerder) multidisciplinair	Praktijkonderzoek	Praktijkervaring	Gemixte groepen
			↔	↔
Vanaf derde jaar	Inter- en transdisciplinair	<ul style="list-style-type: none"> • Interactieve werkcolleges • Peerassessment • Expliciete aandacht voor 'interdisciplinair leren en samenwerken' in werkcolleges	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking en co-creatie in groep • Praktijkervaring	Gemixte groepen

- Tussentijdse deadlines
- (facultatieve) feedback
- Intakegesprekken

Wederkerigheid

- “Horizontale solidariteit”
- Verhouding tussen ‘gever’ en ‘nemer’ laten verdwijnen
- Hoe?
  - Match met organisatie:
    - Voorbereidingstraject
    - Belang van de ‘juiste’ contactpersoon
    - Tijd en ruimte voor begeleiding
  - Hameren op contact met de doelgroep zelf
  - Praktijkervaring expliciet meenemen in de link met de academische verdieping
  - Wederkerigheid behandelen in reflecties

Reflectie

- Geen eenmalige activiteit maar **doorlopend**
  - Reflectie als proces
  - Herhaling of herlezen van reflecties om patronen en verbanden te ontdekken

VOOR

- Leren reflecteren
- Verwachtingen en beginsituatie

Voor-
bereiding
gesprek
met
werkveld

TIJDENS

- Verschillende vormen van reflectie
- Individueel en in groep

NA

- Debriefing: individueel en in groep
- Eindreflectie

Reflectie

Korte termijn reflectie

- Fris in geheugen
- Bedoeld om praktijk op korte termijn te verbeteren
- Momentopname

- **Babbelbox/video dagboek**
- **Feedbackgesprek met je begeleider**

Lange termijn reflectie

- Kritisch en systematisch achteruit kijken
- Vanop afstand
- In groter geheel plaatsen
- Focus op (eigen) overtuigingen en competenties

- **Supervisie**
- **Kritisch incident-verslag**
- **Eindreflectie**

Evaluatie: Community Service Learning

Evaluatie studenten via portfolio Permanente evaluatie

Praktijkervaring

Paper/werkstuk

Portfolio

Presentatie

40u inzet
(pass/fail)

Onderzoeksvraag
Korte paper/werkstuk

Ontwikkelingsportfolio
(eigen leerproces &
reflectie)

Jurymoment &
werkcolleges

Organisaties

- Centrum Kauwenberg
- Lokaal Cultuurbeleid District Antwerpen (Stad Antwerpen)
- Jesuit Refugee Service Belgium
- Safe Space vzw
- Oak Tree Projects
- Oxfam Wereldwinkels Antwerpen
- Linguapolis Taalmaat
- Tutoraat
- Elegast vzw
- Juneco
- Pegode
- Arenberg
- Kazerne Dossin
- Uilenspel
- Sociale kruidenier Appel & Ei
- LokaalHalle
- Activak
- Toneelhuis
- Sidekick Sam Academy
- Tutti Fratelli
- Heder
- Pigmento vzw
- We Make Hope (WMH)
- Stormkop vzw
- Rising You
- Steunpunt Tewerkstelling
- Klub Kultuur
- Afrit Zuid
- ...

Hoe kan de toegankelijkheid en inclusiviteit van eenmalige live theatervoorstellingen zonder script voor mensen met een visuele beperking worden verbeterd?

Hoe verschilt Appel en Ei met andere vormen van voedselhulp? Hoe kan de organisatie zich positioneren op basis van haar eigenheid naar potentiële investeerders?

Wat zijn de voornaamste problemen die mensen in armoede ondervinden m.b.t. hun wooncomfort? Hoe kan dit wooncomfort verbeteren?

Hoe kan Afrit Zuid het huiswerkproces faciliteren en stimuleren bij anderstalige nieuwkomers?

Hoe kan JRS Belgium een peer-to-peer ondersteuning opzetten tussen families zonder wettige verblijfstatus en families met wettige verblijfstatus?

Hoe kan de motivatie van de taaljaarstudent doorheen het taaljaartraject versterkt worden?

Welke frames worden gebruikt in de nieuwsbrieven van JRS Belgium? Hoe kan de organisatie haar communicatie meer nuanceren?

Hoe gaat Oxfam Wereldwinkel Antwerpen om met het thema dekolonisatie in haar werking met vrijwilligers?

Op welke manier kunnen kwetsbare jongvolwassenen laagdrempelige hulpverlening verkrijgen m.b.t. (zelfstandig) wonen?

Op welke wijze kan het concept 'hoop' betekenis krijgen binnen Kazerne Dossin?

Hoe kan de werking van Pigmento vzw gekaderd worden in het beleid rond mentale gezondheid in Vlaanderen?*

Ervaringen van werkveld en studenten

“Ik ken enkel armoedecijfers, geen mensen in armoede.”

“Dit is de eerste keer dat ik het gevoel heb dat mijn werk er toe doet. CSL heeft me meer zelfvertrouwen gegeven.”

“Het rijkelijk theoretisch inzicht gecombineerd met het enthousiasme van de studenten zorgde voor een mooie match tussen ons. De studenten werden in onze werking geconfronteerd met personen met een beperking, hun werkgever en hun netwerk. Voor ons een evidentie, voor de student een ervaring voor het leven.”

“Ik zocht al langer naar een manier om vrijwilligerswerk te integreren in mijn studie. Community Service Learning is een ander soort vak. Het is een kleine stap richting praktijk. Een bewuste keuze omdat mijn eigen opleiding heel technisch en theoretisch is. Ik zie het als een uitdaging om uit mijn comfortzone te stappen en te leren van anderen.”

“Dit is een zware investering als docent, maar studenten zijn ongezien enthousiast.”

Meer weten?

Handboek:

Somers, K., Standaert, N. & Mottart, M. (Reds.)(2025).
*Service-Learning in Hoger Onderwijs. De
Samenleving als Krachtige Leeromgeving.* Gent:
Owl-Press.

Website Vlaams Netwerk Service-Learning

<https://www.servicelearningvlaanderen.be/>

Vragen en meer informatie

eva.vanmoer@uantwerpen.be

